

Nr 47.

Utlåtande med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utlämnande av stödlån till jordbrukare jämte i ämnet väckta motioner.

I en till riksdagen den 29 oktober 1954 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 223, har Kungl. Maj:t under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag föreslagit riksdagen

- 1) att medge, att stödlån med anledning av 1954 års skörde-skador må utlämnas i enlighet med de grunder, som angivits i propositionen;
- 2) att till bestridande av kostnaderna för stödlånen
  - a) medge, att i propositionen omförmälda tidigare anvisade investeringsanslag till Stödlån till jordbrukare må tagas i anspråk; samt
  - b) till Stödlån till jordbrukare å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1954/55 under kapitalbudgeten, fonden för låneunderstöd, anvisa ett investeringsanslag av 5 000 000 kronor.

Beträffande utredningen i ärendet jämte det såsom bilaga till statsrådsprotokollet fogade förslaget till kungörelse om stödlån till jordbrukare får utskottet, i den mån redogörelse därför ej lämnas i det följande, hänvisa till propositionen.

I samband med propositionen har utskottet behandlat följande inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade motioner, nämligen

- 1) I: 560 av herr *Sundberg m. fl.* och II: 721 av herr *Larsson* i Hedenäset *m. fl.*, likalydande, vari hemställts att riksdagen måtte dels bifalla förevärande proposition med den ändringen att tiden för ansökan om stödlån utsträcker till den 31 januari 1955, dels ock ställa till Kungl. Maj:ts förfogande ett ytterligare anslag av 10 000 000 kronor till särskilda stödåtgärder i enlighet med vad i motionerna anförts för att lindra de skörde-skador, som åsamkats jordbrukare i övre Norrland;
- 2) I: 562 av herr *Persson, Helmer*, och herr *Persson, Ola*, vari hemställts dels att 5 000 000 kronor ur det av Kungl. Maj:t åskade anslaget till stödlån måtte utgå som kontanta bidrag till småjordbrukare, som hårdast drabbats av skörde-skadorna, dels att räntan för de av Kungl. Maj:t föreslagna stödlånen sänkes från 4 till 3,5 procent; samt
- 3) II: 722 av herr *Löfroth*, vari hemställts att riksdagen måtte besluta, att anvisa ett anslag av 9 000 000 kronor att ställas till lantbruksnämndens i Norrbottens län förfogande för fördelning av kontanta bidrag utan behovsprövning men efter skadornas omfattning bland de jordbrukare i Norrbot-

tens län, som drabbats av förluster genom skador vilka uppstått på 1954 års höskörd.

Beträffande de skäl, som motionärerna anfört till stöd för sina yrkanden, får utskottet hänvisa till motionerna.

Med anledning av de skador, som uppstått på 1950 och 1951 års skördar, anvisades under kapitalbudgeten, fonden för låneunderstöd, till Stödlån till jordbrukare dels ett investeringsanslag av 3 000 000 kronor å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1950/51, dels ock ett investeringsanslag av 20 000 000 kronor å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1951/52. Enligt beslut av 1952 års riksdag (Prop. 1952: 253, JoU 58, Rskr. 448) fick nämnda två investeringsanslag tagas i anspråk jämväl för utlämnande av stödlån med anledning av 1952 års skördeskador. Vidare anvisades av 1953 års riksdag under kapitalbudgeten, fonden för låneunderstöd, till Stödlån till jordbrukare ett investeringsanslag av 30 000 000 kronor å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1952/53. Av de sålunda anvisade medlen kvarstod vid utgången av budgetåret 1953/54 ett odisponerat belopp av sammanlagt något över 6 800 000 kronor. Bestämmelser rörande låneverksamheten med anledning av 1952 års skördeskador har meddelats i kungörelsen den 19 december 1952 (nr 764) om stödlån till jordbrukare.

Till komplettering av de år 1952 beslutade stödlånen lämnades även särskilda bidrag utan återbetalningsskyldighet på villkor, som närmare utformades av lantbruksstyrelsen, statens jordbruksnämnd och jordbrukets förhandlingsdelegation. För ändamålet användes medel, som redan tillförts jordbruket inom jordbrukskalkylens ram men som icke tagits i anspråk. Sammanlagt stod cirka 5 000 000 kronor till förfogande för sådana bidrag.

Genom beslut den 10 september 1954 har Kungl. Maj:t uppdragit åt statens jordbruksnämnd att i samråd med lantbruksstyrelsen samt med beaktande av i Kristianstads, Malmöhus, Hallands och Norrbottens län pågående undersökningar utreda omfattningen och arten av de mera väsentliga skador, som uppkommit å 1954 års skörd till följd av dåliga väderleksförhållanden, samt att till jordbruksdepartementet inkomma med resultatet av utredningen.

Med anledning härav har *statens jordbruksnämnd* i skrivelse, som inkommit till jordbruksdepartementet den 21 oktober 1954, under förmälan att utredningen ännu icke hunnit avslutas, lämnat en preliminär redogörelse för skördeskadorna i vissa delar av landet. Vidare har nämnden hemställt, att Kungl. Maj:t i avbidan på de slutliga uppgifterna måtte föreslå riksdagen, att de medel, som inestår outnyttjade å fonden för låneunderstöd, lantbruksstyrelsens delfond, skall användas för utlämnande av stödlån åt jordbrukare, som drabbats av mera väsentliga skador å 1954 års skörd. I skrivelse den 26 oktober 1954 har nämnden därefter hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att utöver nu nämnda outnyttjade medel till stödlån till jordbrukare anvisa ett belopp av 5 000 000 kronor. Nämnden har i ären-

det samrått med chefen för lantbruksstyrelsen, vilken förklarar sig biträda nämndens framställningar.

Vidare torde jag få anmäla, att *lantbruksstyrelsen* i skrivelse den 26 oktober 1954 hemställt, att utbetalningen av de ifrågasatta stödlånen och lånens förvaltning i övrigt måtte anförtros riksbanken och att sålunda de för lånens utbetalning erforderliga medlen måtte ställas till riksbankens förfogande att av riksbanken användas för därmed avsett ändamål.

Jordbruksnämnden har med sin förstnämnda skrivelse överlämnat vissa till nämnden för utlåtande remitterade framställningar från länsstyrelsen i Västerbottens län samt från hushållningssällskapen i Malmöhus och Norrbottens län rörande statligt stöd åt jordbrukare på grund av skördeskador. Dessutom har nämnden anmält, att till nämnden inkommit framställningar i ämnet från Kristianstads och Hallands läns hushållningssällskap. Av innehållet i framställningarna torde här få intagas följande.

I skrivelse den 16 september 1954 har *Norrbottens läns hushållningssällskap* hemställt, att ett belopp av 6 000 000 kronor mot den redovisning, som kan komma att föreskrivas, måtte ställas till lantbruksnämndens eller hushållningssällskapets i länet förfogande för rabatterning av de kvantiteter hö, melass och betfor, som jordbrukare i Norrbottens län prövas oundgängligen behöva inköpa under vinterhalvåret 1954—1955 för att ej det nuvarande kreatursantalet skall minska mer än med i genomsnitt cirka 12 procent, räknat i kreatursenheter. Sällskapet har utfört en särskild höskadeinventering i länet och anför till stöd för sin framställning bland annat följande.

Den ovanligt rika nederbörden under de sista dagarna i juli och större delen av augusti 1954 har medfört osedvanligt stora skador på de norrbottenska jordbrukarnas höskörd. Inom vissa områden har översvämningar av älvar och bäckar resulterat i totalförlust av stråfodret. Redan tidigt konstaterade sällskapet, att skadorna sannolikt skulle få en sådan räckvidd, att länets jordbrukare skulle åsamkas väsentliga förluster. I samråd med lantbruksnämnden har sällskapet därför utfört en inventering av skadorna på höskörden. Inventeringen, som grundar sig dels på individuella uppgifter från flertalet lantbrukare inom länet, dels på stickprov verkställda av befattningshavare vid sällskapet och nämnden, har lämnat material för beräkning av skadorna på vall- och ängshö, det normala antalet och antalet under kommande vinter av hästar, mjölkkor och ungdjur samt behovet av inköp av hö, melass och betfor utöver normala inköp. Sällskapet har härvid funnit, bland annat, att Norrbottens läns jordbrukare för att fylla foderbehovet efter en minskning av sina kreatursbesättningar med i genomsnitt 12 procent, behöver inköpa omkring 22 000 ton hö, 4 800 ton melass och 7 150 ton betfor utöver normala inköp av äggviterikt koncentrerat foder samt mineralfoder. Efter ett för Norrbottens län den kommande vintern beräknat pris för hö av 22 kr/dt, för melass av 30 kr/dt och för betfor av 36 kr/dt blir den sammanlagda kostnaden för de extra foderinköpen 8 900 000 kronor.

Med hänsyn till dessa och andra förhållanden finner sällskapet skäligt och nödvändigt, att statligt stöd lämnas jordbrukarna. Enligt sällskapets mening bör stödet lämnas i form av rabatter för inköp av hö, melass och betfor. För att bidraget skall få avsedd verkan — att begränsa utslaktningen och vidmakthålla djurens produktionsförmåga — bör rabatten fastställas till lägst 60 procent av kostnaderna för sådana inköp, vilkas skälighet prövats

av sällskapet eller lantbruksnämnden. Medgivande torde vidare böra lämnas den anslagsförvaltande myndigheten att i undantagsfall lämna hjälpen även i annan form.

Sällskapet anmäler vidare, att av medel, som organisationer och enskilda ställt till förfogande, hjälp kunnat lämnas i mycket begränsad omfattning i rena katastroffall. Denna hjälp har på intet sätt kunnat få den generella effekt, som avses med de av sällskapet föreslagna statliga åtgärderna. Slutligen anmäler sällskapet, att det har för avsikt att senare återkomma beträffande andra skördeskadorna, exempelvis på potatis och spannmål.

Länsstyrelsen i Västerbottens län har i skrivelse den 18 september 1954 anmält, att inför länsstyrelsen hållits överläggningar med anledning av i länet uppkomna skador på årets skörd. I överläggningarna har deltagit representanter för hushållningssällskapet, lantbruksnämnden, länets nödhjälpskassa, länets RLF-organisation, Västerbottens lantmannaförbund och Kooperativa förbundet. I anledning av vad som därvid förekommit framhåller länsstyrelsen, att de skador, som genom regn och av regnet orsakade översvämningar och erosioner vållats på skörden av hö, spannmål och potatis samt i enskilda fall på mark och vägar i Västerbottens län är av den storleksordningen, att de skadelidande i mycket talrika fall är i trängande behov av hjälp och bistånd från det allmänna. Mångenstädes har man att räkna med ett med 50 procent nedsatt fodervärde, i enstaka fall med total förlust. De resurser, som kan uppträffas inom länet för en hjälpverksamhet i bidragets form, är obetydliga. Talrika jordbrukare har så svag ekonomi, att de icke kan åstadkomma kredit för nödvändiga foderinköp. Svårigheterna ökas av att många av dem står i skuld för de lån, som de erhölet efter skördeskadorna 1952. Inom fodermedelshandeln har man icke möjlighet att hålla de stora krediter, varom här blir fråga, och avböjer en riskfylld kreditgivning. Under dessa förhållanden anser länsstyrelsen det påkallat, att statsmedel ställes till förfogande för att lindra skördeskadornas verkningar. I fråga om formerna för en statlig hjälpverksamhet framhåller länsstyrelsen, att i det allvarliga läge, som nu uppkommit, hjälp utan återbetalningsskyldighet bör lämnas i de fall, då jordbrukaren har svag ekonomisk ställning eller skadorna är mycket omfattande, och eljest i form av lån med gynnsamma ränte- och amorteringsvillkor.

I fråga om spannmål och potatis ämnar länsstyrelsen senare inkomma med uppgift om skadornas storlek.

I skrivelse den 21 september 1954 har *Malmöhus läns hushållningssällskap* anmält, att en inventering av de genom regn uppkomna skördeskadorna företagits. Skadorna har varit särskilt omfattande i Luggude härad. Med anledning härav har sällskapet upprättat ett uppgiftsformulär, som tillställts alla jordbrukare i detta härad samt de jordbrukare inom andra delar av länet, som framställt begäran därom. Materialet har sammanställts sockenvis med avseende å dels antalet jordbrukare, dels den sammanlagda totala arealen, dels den skadade arealen, uppdelad på olika växtslag. Sammanställningarna omfattar individuella uppgifter från 795 jordbrukare. Av den totala åkerarealen hos uppgiftslämnarna — 28 736 hektar — har 12 442 hektar angivits vara skadade. Sällskapet anför sammanfattningsvis, att så gott som all råg är groddskadad samt att skördeskadorna uppgår till omkring 50 procent.

Sedermera har sällskapet till jordbruksnämnden inkommit med ytterligare rapporter om skördeskadorna från 130 jordbrukare med en sammanlagd areal av 5 883 hektar, varav 2 156 hektar skadats.

Hallands läns hushållningssällskap har i skrivelse den 10 september 1954 anmält, att betydande skördeskadur uppkommit inom länet, att undersökning pågår rörande dessa och att sällskapet har för avsikt att senare inkomma med närmare upplysningar rörande resultatet av undersökningen.

Sedermera har sällskapet i skrivelse till jordbruksnämnden den 2 oktober 1954 anmält, att även om omfattningen av skördeskadorna ännu icke definitivt kunnat fastställas, har emellertid redan konstaterats, att de blivit avsevärt större än man tidigare beräknat. Skadorna torde vara störst i södra länsdelen. Till följd av de svåra skadorna på råg, särskilt mältningskadur, föreslår sällskapet, att staten fastställer ett minimipris till producent för råg av förslagsvis 37 kr/dt, varefter den till kvarnvara odugliga rågen av staten försäljes till foder för ett lägre pris, förslagsvis 30 kr/dt. Även i fråga om vete anser sällskapet, att motsvarande åtgärder torde bli erforderliga. På vissa håll i Hallands län har långvariga översvämningar konstaterats upprepade gånger under sommaren och hösten. Till sällskapet har dylika inrapporterats från följande områden.

Höks härad (Stensån, Smedjeån)	100	hektar
Halmstads härad (Nissan, Suseån)	175	»
Faurås härad (Hellerups-Tylleredes kanal)	70	»
Viske härad (Evaån)	30	»
	Summa 375	»

Dessutom har svårartade stormskador rapporterats från 60 hektar i Fjäre härad. Ytterligare områden kan beräknas ha motsvarande skador, varför den sammanlagda arealen med dylika skador av sällskapet uppskattas till lägst 600 hektar. Sällskapet uppger, att det i allmänhet är mindre brukningsdelar, som drabbats av dessa skördeskadur, och föreslår, att statligt stöd skall lämnas i form av dels bidrag för viss del av skadan, dels stödlån för återstående skador.

Med skrivelse den 9 oktober 1954 har *Kristianstads läns hushållningssällskap* till jordbruksnämnden översänt en sammanställning av skördeskadornas omfattning i fråga om olika grödor i länets kommuner. Av sammanställningen framgår, att till sällskapet anmälts skördeskadur på en sammanlagd åkerareal av cirka 8 500 hektar. På 580 hektar eller 7 procent av nyssnämnda areal var skadan över 75 procent. Skador på 50—75 procent och 25—50 procent hade träffat ungefär en fjärdedel respektive cirka 45 procent av den skadade arealen. På omkring en fjärdedel av den skadeanmälda arealen slutligen var skadorna 10—25 procent. Sällskapet framhåller, att avsevärda skador icke har anmälts.

De största skadorna på skörden i Kristianstads län har förekommit i Södra Åsbo härad samt i Klippans, Östra Ljungby och Munka-Ljungby storkommuner i Norra Åsbo härad. Av de olika grödorna har höstvet, höstråg och vårvete lidit mest skada. Genom regnet har liggsåd bildats på ett mycket tidigt stadium. Denna liggsåd har sedermera blivit överväxt av ogräs, så att fälten ofta sett ut mer som gröna gräsvallar än som sädesfält. Skadorna på höstsåden har uppstått dels genom att den grott till 40—50 procent, varigenom den blivit oduglig som brödsåd, dels genom en mycket kraftig minskning i skörden på grund av att kornen blivit små och missbildade. Hektarskörden har därför blivit mycket nedsatt. På de styva och våta jordarna har dessutom sockerbetorna lidit avsevärd skada. Blasten har gulnat och betorna har upphört att växa. I många fall, där nederbörden lett till översvämningar, har sockerbetorna rent av ruttnat bort.

Jordbruksnämnden har i sin tidigare skrivelse efter anmälan av i ärendet inkomna framställningar upplyst, att nämnden — efter samråd med representanter för lantbruksstyrelsen, Sveriges lantbruksförbund och Riksförbundet Landsbygdens folk — beslutat att från samtliga hushållningssällskap införskaffa vissa uppgifter om skördeutfallet, vilka jämte skörderapporterna per den 15 oktober 1954 avses skola utgöra underlag för en närmare undersökning. Uppgifterna, som skall ha besvarats senast den 20 oktober 1954, skall avse läget den 15 samma månad i hela kommuner eller delar därav, däremot icke vid enskilda gårdar.

De av nämnden sålunda infordrade uppgifterna beräknas icke kunna bli definitivt bearbetade före ingången av november månad. Nämnden framhåller emellertid, att det redan av det utredningsmaterial, som inkommit i samband med de förut återgivna framställningarna, framgår att ett stort antal jordbrukare drabbats av så stora skador, att viss hjälp från det allmännas sida får anses påkallad. Skadorna är emellertid av lokal natur. Nämnden anmärker i detta sammanhang, att jordbruket i sin helhet för regleringsåret 1954/55 icke kan göra anspråk på prisförbättringar under åberopande av den s. k. 4-procentregeln. I samband härmed erinrar nämnden om att frågan om hjälpåtgärder på grund av skördeskador under ett år, då 4-procentregeln icke är tillämplig, prövats av riksdagen i anledning av 1952 års skördeskador. Därvid bereddades enskilda jordbrukare möjlighet att erhålla hjälp dels genom statslån i viss omfattning, dels genom kontanta bidrag.

Vidare anför nämnden, att frågan om de åtgärder, som bör vidtagas med anledning av årets skördeskador, har behandlats vid ett sammanträde, som nämnden den 13 oktober 1954 avhållit med jordbrukets förhandlingsdelegation. Närvarande vid sammanträdet var även chefen för lantbruksstyrelsen. Enighet nåddes därvid om att skadorna borde regleras enligt i stort sett samma principer, som tillämpades under år 1952/53. Statliga stödlån borde sålunda utlämnas till jordbrukare, som träffats av mera väsentliga skördeskador. Från förhandlingsdelegationens sida framkom även önskemål om bidrag utan återbetalningsskyldighet i begränsad omfattning till särskilt hårt drabbade jordbrukare.

Nämnden anser sig emellertid böra taga slutgiltig ställning i bidragsfrågan först längre fram, när skördeskadornas omfattning bättre kan överblickas. Med hänsyn till att hjälpbehovet i ett stort antal fall är trängande, anser nämnden dock, att jordbrukare redan nu bör beredas möjlighet att erhålla stödlån.

Vad först angår grunderna för lånehjälpen förordar nämnden, att bestämmelser om stödlån utformas i huvudsaklig anslutning till 1952 års kungörelse om stödlån till jordbrukare.

Beträffande medelsbehovet för lånen erinrar nämnden om att av de under kapitalbudgeten, fonden för låneunderstöd, till Stödlån till jordbrukare anvisade investeringsanslagen den 1 juli 1954 återstod outnytt-

jat ett belopp av omkring 6 800 000 kronor. Nämnden föreslår i sin förstnämnda skrivelse, att detta belopp, i den omfattning det alltjämt står till förfogande, får användas för stödlån på grund av skörde-skador år 1954.

I sin skrivelse den 26 oktober 1954 framhåller nämnden, att det synes sannolikt, att nyssnämnda belopp icke kommer att förslå för att tillgodose det omedelbara behovet av stödlån, varför en betydande förstärkning, förslagsvis med 5 000 000 kronor, redan nu torde vara nödvändig.

Sedan den av nämnden igångsatta utredningen om skörde-skadornas omfattning slutförts, har nämnden för avsikt att, om så erfordras, återkomma med framställning om ytterligare investeringsanslag.

Nämnden tager härefter upp till diskussion frågan om bidrag utan återbetalningsskyldighet till särskilt hårt drabbade jordbrukare och anför, att det omedelbara hjälpbehovet bör kunna tillgodoses genom stödlånen. I ett antal fall synes det emellertid angeläget, att lånen kombineras med bidrag utan återbetalningsskyldighet. Dessa bidrag kan lämpligen ges den formen att stödlånen, efter särskild ansökning och prövning, helt eller delvis avskrivs. Nämnden understryker i detta sammanhang särskilt hjälpbehovet för de jordbrukare inom lokalt begränsade områden, vilka drabbats av översvämningar med total förlust av skörden som följd, och anför vidare.

Dylika bidrag utgick även under regleringsåret 1952/53, varvid finansieringen i huvudsak skedde med statsmedel, som tillerkänts jordbruket men icke helt utnyttjats för ursprungligen avsett ändamål. De härigenom uppkomna besparingarna m. m. på omkring 5 miljoner kronor tillkom enligt statsmakternas beslut jordbruket, vilket belopp fick användas till finansiering av de kontanta bidragen. Dessa fick härigenom formen av en intern utjämning inom jordbruket. En liknande möjlighet till intern utjämning föreligger icke under det innevarande regleringsåret. Vissa besparingar på det av vårriksdagen 1954 anvisade prisregleringsanslaget å 200 miljoner kronor kan emellertid påräknas. I första hand kan sålunda en reduktion förutses av medelsbehovet för mjölkpristilläggen, särskilt det extra tillägget till norra Sverige. Den felslagna skörden har där på sina håll föranlett en onormalt stor utslaktning och en minskning av mjölkleveranserna till mejeri under höstmånaderna.

Nämnden är emellertid icke beredd att nu taga ställning till storleken av behövliga kontanta bidrag. Dessa synes emellertid nämnden böra utgå endast om trängande behov föreligger av ekonomiskt stöd till följd av skörde-skador av för brukaren katastrofal natur, såsom vid översvämning eller liknande. Nämnden avser att, så snart de infordrade uppgifterna om skörde-skadorna bearbetats, avge förslag om medelsbehovet för bidrag samt förslag till grunder för bidragens utbetalande.

I fråga om det förut återgivna förslaget av hushållningssällskapet i Norrbottens län att lämna det statliga stödet utan behovsprövning i form av rabatter av inköpta kvantiteter hö, melass och betför anför nämnden i huvudsak följande.

Ehuru detta förslag kan synas innebära vissa fördelar, finner nämnden, att det icke bör realiserars. Ett av skälen härför är, att en dylik form för hjälpen skulle innebära, att jordbrukarna i länet särbehandlades vid bidragsgivningen i förhållande till de jordbrukare i andra delar av landet, som drabbats av skördeskadorna. Ett annat skäl är, att rabattsystemet skulle komma att verka tämligen godtyckligt. Nämnden anför som exempel, att av två jordbrukare, som drabbats av ungefär lika stora skördeskadorna, den ene i motsats till den andre kan ha verkställt en betydande utslaktning, vilken måhända har varit betingad av ekonomiska hänsyn. Den ekonomiska fördelen av ett rabattsystem för fodermedel kommer i dylikt fall i endast ringa mån den förre jordbrukaren till godo. Nämnden anser därför, att skördeskadorna i Norrbottens län bör regleras enligt samma grunder, som föreslås för landet i övrigt.

Lantbruksstyrelsen föreslår i sin skrivelse, att beträffande de av jordbruksnämnden ifrågasatta stödlånen införes en sådan ordning, att själva lånebeviljandet och vad därmed sammanhänger skall omhänderhavas av lantbruksnämnderna, medan däremot utbetalningen av lånen och lånens förvaltning i övrigt anförtros riksbanken.

Mot de av lantbruksstyrelsen föreslagna anordningarna beträffande utbetalningen och förvaltningen av de ifrågasatta stödlånen har riksbanken — enligt ett till jordbruksdepartementet överlämnat utdrag av protokoll hos direktionen i riksbanken den 26 oktober 1954 — för sin del icke något att invända, enär de utgör en konsekvens av redan tillämpat system beträffande förvaltningen av stödlån.

I remissutlåtande den 26 oktober 1954 över jordbruksnämndens först avlämnade framställning förklarar *statskontoret* sig icke ha funnit anledning till erinran häremot. Ämbetsverket vill dock redan i förevarande sammanhang understryka, att statsmakternas stöd på detta område icke bör ges i annan form än såsom räntebärande lån.

Departementschefen.

Departementschefen har anfört i huvudsak följande.

»Under sommaren och hösten 1954 har väderleksförhållandena i stora delar av vårt land varit synnerligen ogynnsamma för jordbruksnäringen. En osedvanligt riklig och ihållande nederbörd har försämrat de tidigare lovande skördeutsikterna och i åtskilliga trakter vållat betydande skador på skörden. Med anledning därav har jag anmodat hushållningssällskapen i de mest utsatta delarna av landet att till jordbruksdepartementet inkomma med vissa uppgifter rörande skadorna. Sedan dessa preliminära uppgifter avgivits, har statens jordbruksnämnd fått i uppdrag att verkställa en närmare undersökning rörande omfattningen och arten av de mera väsentliga skadorna på skörden. Utredningen är ännu icke avslutad, varför det icke är möjligt att här lämna någon fullständig redogörelse för skadornas omfattning. Emellertid synes det redan av de nu föreliggande upplysningarna klart fram-

gå, att skadorna i vissa delar av vårt land är av sådan storlek, att de får mycket allvarliga ekonomiska återverkningar för enskilda jordbrukare i ett stort antal fall. Enligt min mening föreligger därför ett trängande behov av åtgärder från statsmakternas sida för att mildra verkningarna av det inkomstbortfall, som följer av en mera väsentligt felslagen skörd.

Till spörsmålet om formerna för det stöd, som sålunda torde böra komma i fråga, synes slutlig ställning icke böra tagas, förrän mera fullständiga upplysningar föreligger rörande skördeskadornas art och omfattning. Det torde emellertid vara uppenbart, att skyndsam hjälp i många fall är av nöden. Enligt min mening bör man därför icke vänta på resultatet av den nu pågående undersökningen utan snarast möjligt vidtaga de hjälpåtgärder, som är möjliga utan att undersökningen föregripes. Fördenskull ansluter jag mig till jordbruksnämndens förslag, att i avvaktan på nyssnämnda resultat möjlighet skapas att lämna stödlån till sådana jordbrukare, som på grund av felslagen skörd lidit mera betydande förlust och av denna anledning behöver ekonomiskt bistånd.

Vad angår den närmare utformningen av stödlånen synes denna lämpligen böra anknyta till de bestämmelser, som enligt kungörelsen 1952: 764 gäller för dylika lån med anledning av 1952 års skördeskador. Såsom jag anförde vid tillkomsten av sistnämnda lån (Prop. 1952: 253) bör sålunda någon ingående prövning av lånesökandens ekonomiska ställning icke företagas utan det väsentliga bör vara, att den inkomstminskning skördeskadorna medfört verkligen är så stor, att den måste antagas medföra lånebehov för sökanden. Ej heller bör något visst maximibelopp fastställas för lånen. Liksom år 1952 torde dock böra anges, att lån som regel ej skall beviljas till högre belopp än som motsvarar två tredjedelar av den inkomstminskning, skadorna kan beräknas ha medfört.

Bland annat med hänsyn till att någon sträng behovsprövning enligt vad jag nyss anfört icke avses skola äga rum, bör lånen även denna gång löpa med ränta. I likhet med vad som gäller beträffande 1952 års lån synes räntefoten böra bestämmas till fyra procent. Likaså torde amorteringstiden normalt böra fastställas till fem år, dock med möjlighet till förlängning till högst tio år, därest särskilda skäl finnes. Vidare synes syftet med lånen även nu böra föranleda, att låntagarna erhåller två års ränte- och amorteringsfrihet, dock att befrielsen från att erlägga ränta bör gälla ett belopp av högst 10 000 kronor. Lån, som icke överstiger 10 000 kronor, skulle sålunda bli ränte- och amorteringsfritt under två år.

Liksom fallet var beträffande stödlånen år 1952 bör, i anslutning till vad som gäller för avskrivningslån för inre och yttre rationaliseringsåtgärder, för de nu ifrågavarande lånen som regel krävas säkerhet, som kan anses tillfredsställande ur det allmännas synpunkt. Det är emellertid tydligt, att rigorösa fordringar härvidlag lätt kan medföra, att den hjälp, som åsyftas med den föreslagna låneverksamheten, icke blir effektiv. Med anledning av de erfarenheter, som gjorts i fråga om 1952 års lån, vill jag därför understryka vad jag då anförde i samma fråga, nämligen att anspråken på säker-

het icke får sättas så högt, att de otillbörligt försvårar långivningen i sådana fall, där det med hänsyn till lånesökandens personliga egenskaper och förhållanden i övrigt finns anledning antaga, att han skall fullgöra sin betalningsskyldighet. Överstiger lånebeloppet icke 3 000 kronor, bör enligt min mening säkerhet som regel icke fordras. Vidare bör kravet på säkerhet kunna efterges, om det vid lån av högre belopp möter svårigheter för sökanden att ställa säkerhet och lantbruksnämnden finner sannolikt, att han kommer att fullgöra betalningsskyldigheten.

I fråga om 1952 års lån omhänderhades låneverksamheten av lantbruksnämnderna under lantbruksstyrelsens överinseende. Lantbruksnämnderna hade därvid att samarbeta med hushållningssällskapen. Sedermera har genom beslut av innevarande års riksdag förvaltningen av stödlånen från och med den 1 juli 1954 överförts från lantbruksnämnderna till riksbanken. Vidare har Kungl. Maj:t genom beslut den 30 juni 1954 bland annat förklarat, att riksbanken skall äga att beträffande sådana av lantbruksnämnd beviljade stödlån, som icke blivit tillfullo utbetalade vid bankens övertagande av förvaltningen, verkställa erforderliga utbetalningar på intyg från vederbörande lantbruksnämnd.

Med hänsyn till vad sålunda förekommit synes det vara ändamålsenligt att, såsom lantbruksstyrelsen hemställt, beträffande de nu föreslagna stödlånen införa den ordningen, att beviljandet av lånen och vad därmed sammanhänger skall omhänderhavas av lantbruksnämnderna under lantbruksstyrelsens överinseende och i samarbete med hushållningssällskapen, medan utbetalningen och förvaltningen av lånen skall ankomma på riksbanken. Såsom framgår av det vid lantbruksstyrelsens skrivelse fogade protokollsutdraget har riksbanken icke haft något att erinra mot förslaget. Lånen torde liksom de förut utlämnade böra redovisas å riksbankens delfond av fonden för låneunderstöd. Frågan om ersättning till riksbanken för förvaltningen av de tidigare lånen har i avbidan på vidare erfarenheter ännu icke avgjorts. Vid sådant förhållande torde det även böra anstå med att bestämma gottgörelsen för riksbankens arbete med de nu föreslagna lånen.

Ansökan om stödlån bör göras senast den 31 december 1954. Hinder bör dock icke föreligga att till prövning upptaga ansökan, som inkommer efter nämnda dag, därest särskilda omständigheter förefinnes. Då behovet av lån är trängande, är det angeläget, att ansökningarna upptages till behandling, så snart de kommer vederbörande lantbruksnämnd tillhanda, ävensom att lånebeloppen utbetalas utan dröjsmål.

I överensstämmelse med det anförda har inom jordbruksdepartementet upprättats förslag till kungörelse om stödlån till jordbrukare. Förslaget torde få fogas till protokollet såsom *bilaga*.

Såsom jag förut anført, framlägges förslaget om stödlån i syfte att skapa möjlighet för snar hjälp till de jordbrukare, som är i trängande behov därav. Sedan jordbruksnämnden avslutat den närmare undersökningen av skörde-skadornas art och omfattning, har jag för avsikt att på nytt taga upp frågan om bistånd åt de av skörde-skadorna drabbade och därvid överväga, om

och i vilken mån ytterligare hjälpåtgärder, däribland eventuellt i form av behovsprövade bidrag utan återbetalningsskyldighet, kan finnas påkallade.

Vad slutligen beträffar finansieringen av den sålunda föreslagna låneverksamheten har jordbruksnämnden erinrat om att av de under kapitalbudgeten, fonden för låneunderstöd, till Stödlån till jordbrukare under tidigare år anvisade investeringsanslagen kvarstår odisponerat ett sammanlagt belopp av omkring 6 800 000 kronor. Jordbruksnämnden föreslår, att detta skall få tagas i anspråk även för stödlån på grund av innevarande års skördeskador samt att härutöver skall anvisas ett belopp av 5 000 000 kronor. Det är givetvis icke möjligt att för närvarande med någon tillförlitlighet kunna beräkna medelsbehovet. De av jordbruksnämnden föreslagna beloppen torde emellertid i nuvarande läge få anses vara till fyllest. Kungl. Maj:t torde sålunda böra dels inhämta riksdagens medgivande att för ändamålet få använda den del av nämnda investeringsanslag, som icke tagits i anspråk för stödlån i anledning av tidigare skördeskador, dels föreslå riksdagen att å kapitalbudgeten under fonden för låneunderstöd anvisa ett investeringsanslag av 5 000 000 kronor, vilket bör benämnas Stödlån till jordbrukare. Jag torde framdeles få framlägga förslag om den ytterligare medelsanvisning, som kan bli påkallad, då jordbruksnämndens undersökning avslutats.»

Utskottet.

De synnerligen ogynnsamma väderleksförhållandena under sommaren och hösten 1954 har i åtskilliga delar av vårt land åstadkommit betydande skadegörelse på skörden. Av de uppgifter angående skadornas omfattning, som redan föreligger, synes klart framgå, att enskilda jordbrukare i ett stort antal fall åsamkats mycket allvarligt ekonomiskt avbräck. Utskottet delar därför helt departementschefens åsikt, att ett trängande behov förefinnes av åtgärder från statsmakternas sida för att mildra verkningarna av det inkomstbortfall, som följer av en mera väsentligt felslagen skörd. Såsom framhållits i propositionen är skördeförlusterna i många fall av sådan omfattning, att statligt stöd måste lämnas snarast möjligt. Med anledning härav torde det enligt utskottets mening vara nödvändigt, att det omedelbart vidtages sådana hjälpåtgärder, som kan komma i fråga, oaktat den av statens jordbruksnämnd bedrivna närmare undersökningen rörande skördeskadornas art och omfattning ännu icke slutförts. Utskottet biträder således förslaget att stödlån bör kunna lämnas till de jordbrukare, som på grund av felslagen skörd lidit mera betydande förlust och av denna anledning behöver ekonomiskt bistånd.

Beträffande den närmare utformningen av åtgärderna anser utskottet lämpligt, att de bestämmelser, som utfärdades med anledning av 1952 års skördeskador (kung. 1952: 764), tagas till utgångspunkt. Sålunda bör ej heller beträffande nu ifrågakvarande lån någon ingående behovsprövning äga rum

i samband med låneansökan och icke heller fastställas något visst maximumbelopp för lån. I regel skall dock lån ej beviljas till högre belopp än som motsvarar två tredjedelar av den beräknade inkomstminskningen.

I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag förordar utskottet vidare, att stödlånen skall löpa med 4 procent ränta, motsvarande statens normalränta. Med hänsyn till att lån, som icke överstiger 10 000 kronor, föreslås skola bli ränte- och amorteringsfritt under två år, kommer räntesatsen i realiteten att bli lägre än 4 procent. Utskottet avstyrker därför det i motionen I: 562 framförda yrkandet om sänkning av räntefoten till 3,5 procent. Vad i propositionen i övrigt föreslagits beträffande ränta samt i fråga om återbetalning av lån föranleder ingen erinran från utskottets sida.

Enligt propositionen skall för stödlån i princip krävas säkerhet, som befinnes tillfredsställande ur det allmännas synpunkt. Överstiger lånebeloppet icke 3 000 kronor, bör säkerhet som regel icke fordras. I anslutning härtill vill utskottet med understrykande av departementschefens uttalande framhålla angelägenheten av att långivningen ej heller beträffande belopp över 3 000 kronor otillbörligt försvåras i de fall, där sökandens personliga egenskaper och förhållandena i övrigt ger anledning antaga, att han skall fullgöra sin betalningsskyldighet.

Vad Kungl. Maj:t föreslagit beträffande låneverksamhetens administration biträdes av utskottet. Beviljandet av lånen och vad därmed sammanhänger bör sålunda omhänderväras av lantbruksnämnderna under lantbruksstyrelsens överinseende och i samarbete med hushållningssällskapen, medan utbetalningen och förvaltningen av lånen torde få ankomma på riksbanken.

Ansökan om stödlån skall enligt propositionen göras hos lantbruksnämnden före den 31 december 1954. I motionerna I: 560 och II: 721 förordas däremot, att tiden för rätt att söka lån skall utsträckas till den 31 januari 1955. Syftet med den tidsgräns, som föreslagits i propositionen, torde emellertid vara att inlämnandet av ansökningarna påskyndas så, att materialet snabbt skall kunna samlas och bearbetas för att läggas till grund för bedömandet av det slutgiltiga behovet av hjälpåtgärder. Enligt vad utskottet inhämtat har vederbörande myndigheter redan träffat de erforderliga förberedelserna för att låneverksamheten skall kunna sättas i gång utan tidsutdräkt. Med hänsyn härtill anser utskottet det ur praktisk synpunkt olämpligt att generellt framflytta ansökningstidens utgång till senare tidpunkt än den av Kungl. Maj:t förordade. Utskottet får därvid erinra om att enligt lånebestämmelserna hinder icke bör föreligga att till prövning upptaga ansökan, som inkommer efter nämnda dag, därest särskilda omständigheter förefinnes. I likhet med departementschefen vill utskottet vidare understryka angelägenheten av att ansökningarna behandlas, så snart de kommit vederbörande lantbruksnämnd till handa, ävensom att lånebeloppen utbetalas utan dröjsmål. Av anförda skäl torde motionerna I: 560 och II: 721, såvitt nu är i fråga, böra lämnas utan åtgärd.

De erfarenheter, som gjorts i fråga om 1952 års lån, har visat att förpliktelser beträffande räntelikvid eller amortering i åtskilliga fall åsidosatts,

sedan låntagaren avhänt sig sitt jordbruk. Med hänsyn härtill vill utskottet förordna, att kungörelseförslaget kompletteras med en föreskrift av innebörd, att lantbruksnämnd i dylikt fall må uppsäga lån till omedelbar betalning.

Vad slutligen beträffar kostnadsfrågorna föreslås i propositionen, att för bestridande av utgifterna för stödlånen skall tagas i anspråk dels ett belopp av omkring 6 800 000 kronor, som kvarstår odisponerat av tidigare till stödlån åt jordbrukare anvisade investeringsanslag, dels därutöver ett nytt investeringsanslag av 5 000 000 kronor. I motionen I: 562 yrkas, att de i propositionen föreslagna medlen skall omdisponeras så att 5 000 000 kronor därav skall utbetalas som kontanta bidrag till småjordbrukare, vilka särskilt hårt drabbats av skörde-skadorna. Vidare hemställs i motionerna I: 560 och II: 721 samt II: 722, att utöver av Kungl. Maj:t föreslagna belopp ytterligare anslag skall anvisas för att fördelas i form av kontanta bidrag. För sistnämnda ändamål föreslås i motionerna I: 560 och II: 721 ett belopp av 10 000 000 kronor att utgå till jordbrukare i övre Norrland, medan i motionen II: 722 förordas en medelsanvisning av 9 000 000 kronor, avsedd endast för jordbrukare i Norrbottens län.

Med anledning av vad som anförts i motionerna får utskottet framhålla, att det även enligt utskottets uppfattning torde finnas ett ej obetydligt antal fall, i vilka skörde-skadorna medfört ett så kraftigt ekonomiskt avbräck, att ytterligare hjälpåtgärder utöver de i propositionen föreslagna kan anses i och för sig befogade. I motionerna har detta särskilt belysts beträffande övre Norrland. Enligt utskottet torde man emellertid kunna utgå ifrån att liknande förhållanden föreligger även i andra delar av landet, som drabbats av skörde-skador. Ett ställningstagande nu från utskottets sida till särskilda stödåtgärder för visst eller vissa län skulle därför innebära en ur rättvisesynpunkt mindre lämplig åtgärd. Vidare skulle en sådan särbehandling vara ägnad att föregripa resultatet av den i det föregående omförmälda närmare undersökningen av skörde-skadornas art och omfattning. Såsom framgår av propositionen har vidare departementschefen uttalat sin avsikt att, sedan undersökningen slutförts, på nytt taga upp frågan om bistånd åt de av skörde-skadorna drabbade och därvid överväga, om och i vilken mån ytterligare hjälpåtgärder, däribland eventuellt i form av behovsprövade bidrag utan återbetalningsskyldighet, kan befinnas påkallade. Med hänsyn härtill finner sig utskottet icke böra tillstyrka bifall till de i motionerna framställda yrkandena att nu skall beslutas om bidrag till de skadelidande. Utskottet förutsätter emellertid, att de synpunkter, som anförts i motionerna, kommer att beaktas vid nyssnämnda överväganden. I detta sammanhang får utskottet erinra om att jordbruksnämnden som en tänkbar utväg för att bestrida kostnader för eventuella bidrag angivit de besparingar, som under innevarande budgetår till följd av minskade mjölkleveranser kommer att uppstå å den del av anslaget till prisreglerande åtgärder på jordbrukets område, som avsetts för mjölkpristillägg. Slutligen vill utskottet understryka angelägenheten av att — sedan resultatet av jordbruksnämndens undersökning under-

ställt Kungl. Maj:ts prövning — därå grundade förslag kommer att framläggas redan vid början av 1955 års riksdag, så att fara ej uppstår för att hjälpåtgärderna fördröjes i brist på medel.

Under återopande av vad sålunda anförts hemställer utskottet,

att riksdagen må

1) med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag i förevarande del å motionerna I: 560 och II: 721 samt I: 562 medge att stödlån med anledning av 1954 års skörde-skador må utlämnas i enlighet med de grunder, som utskottet förordat i det föregående;

2) med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag å motionen I: 562, såvitt nu är i fråga, till bestridande av kostnaderna för stödlånen

a) medge, att förut omförmälda tidigare anvisade investeringsanslag till Stödlån till jordbrukare må tagas i anspråk; samt

b) till *Stödlån till jordbrukare* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1954/55 under kapitalbudgeten, fonden för låneunderstöd, anvisa ett investeringsanslag av 5 000 000 kronor;

3) avslå yrkandena i motionerna I: 560 och II: 721 samt II: 722 om anvisande av anslag till bidrag med anledning av skördeskador.

Stockholm den 2 december 1954.

På jordbruksutskottets vägnar:

L. TJÄLLGREN

Vid detta ärendes slutbehandling har närvarit:

från första kammaren: herrar Tjällgren, Anderberg, Näslund, Bertil Andersson*, Sundberg, Eskilsson*, Nord*, Bror Nilsson, Mossberger och William Ohlsson*; samt

från andra kammaren: herrar Johnsson i Kastanjegården, Jacobson i Vilhelmina, Jonsson i Strömsund, Ahlsten*, Utbult, Lindström*, Jönsson i Gårds Köpinge, Eliasson*, Adolfsson och Johanson i Västervik.

* Ej närvarande vid justeringen.

Reservation

av herr *Sundberg*.